

نقش پدافند غیرعامل در رشد و توسعه اقتصادی کشور

امیر شاطری^۱

محمد حسن نامی^۲

چکیده:

آموزه‌های دینی سرشار از آیات و روایاتی است که نشان می‌دهد زندگی فردی و اجتماعی انسان‌ها، بدون اقتصاد شکوفا و رشد یافته، بسی دشوار و همراه با سختی بوده و تلاش زیاد همراه با انگیزه‌های الهی، به گونه‌ای که موجب استقلال اقتصادی و عدم نیاز کشور از بیگانگان گردد؛ باعث سربلندی انسان‌ها خواهد شد. پدافند غیرعامل ارتباط ویژه‌ای با موضوع اقتصاد مقاومتی و قرار گرفتن کشور در مسیر توسعه و رسیدن به شکوفایی اقتصادی دارد.

توسعه در لغت به معنای رشد تدریجی در جهت پیشرفته‌تر شدن، قدرتمندتر شدن و حتی بزرگ‌تر شدن آمده است. امروزه تلقی ما از توسعه فرآیندی همه‌جانبه است که معطوف به بهبود تمامی ابعاد زندگی مردم یک جامعه است و ابعاد مختلف آن عبارتند از: توسعه اقتصادی، توسعه سیاسی، توسعه فرهنگی، اجتماعی و امنیتی است و هیچ کدام از آنها را نمی‌توان مقدم بر یکدیگر دانست.

حرفه‌ای شدن رشته اقتصاد و توسعه بی‌سابقه نقش اقتصاد دانان آکادمیک بعنوان مشاور در سیاست‌گذاری به ویژه پس از جنگ جهانی دوم صورت گرفته و در بسیاری موارد هدف غایی تحقیقات به جای انگیزه‌های تئوریک تدریجاً به سمت انگیزه‌های تجربی (از جمله مسائل نظامی) سوق یافته است.

ما در این مقاله به تاثیر و نقش پدافند غیرعامل در رشد و توسعه اقتصادی کشور و نگاهی به شکل‌گیری نظریات اقتصاد دفاع از ابتدا تا کنون، با محوریت نظریه تهدید و در مقابل آن نظریه اقتصاد مقاومتی مقام معظم رهبری خواهیم داشت.

واژگان کلیدی: اقتصاد مقاومتی، پدافند غیرعامل، اقتصاد دفاع، توسعه پایدار.

۱. safety_health2006@yahoo.com
۲. m.h.nami@yahoo.com

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد پدافند غیرعامل (گرایش امنیت ملی)
۲. عضو هیات علمی دانشگاه علوم و فنون فراهی

انجام اقدامات دفاع غیر عامل در جنگ های امروزی در جهت مقابله با تهاجمات دشمن و تقلیل خسارات ناشی از حملات هوایی، زمینی و دریایی مهاجم، موضوعی بنیادی است که وسعت و گستره آن تمامی زیرساخت های کلیدی، مراکز حیاتی، حساس و مهم نظامی، غیرنظامی کشور نظیر پالایشگاه ها، نیروگاهها، بنادر، فرودگاه ها، مجتمع های بزرگ صنعتی، مراکز هسته ای، قرارگاه ها و مراکز عمده فرماندهی نظامی و هدایت و تصمیم گیری های سیاسی مراکز اصلی مخابراتی و ارتباطی، پل های استراتژیک، صنایع نظامی، پایگاه های هوایی، مراکز و ایستگاه های رادیویی، تلویزیونی، انبارهای عمده مواد غذایی و دارویی، مراکز جمعیتی و... را در برمی گیرد.

در کشور ما با وجود موقعیت خاص از نظر ژئوپولیتیک، دارا بودن ثروتهای عظیم نفت و گاز، نظام ضد استکبار و ورود به عرصه های فناوری نوین و تهدیدات مکرر، به موضوع پدافند غیر عامل توجه چندانی نشد. با توجه به وجود زمینه تهدیدات بالقوه و خطراتی که امنیت ملی، استقلال و تمامیت ارضی کشور را نشانه گرفته ضرورت عقلی دفاع کاملاً مشهود می باشد.

اقتصاد مقاومتی راهبرد کلی نظام برای رهایی از پیامد های تحریم و تورم است. نکته ای که باید به آن توجه داشته باشیم این است که ابتدا با اقتصاد مقاومتی آشنا شویم تا در دام کج فهمی ها نیفتیم و در مرحله بعد توانایی هایمان را در حوزه تولید بشناسیم و از هر تهدید یک فرصت بسازیم.

اقتصاد بیمار، زمینه ساز نابودی ارزشهای دینی و استیلای سایه سیاه فقر بر زندگی بشر است. چه بسا انسانهایی که وامانده گرده نانی برای قطع نشدن رگ حیات خود هستند، نتوانند به تعالی معنوی بیندیشند و از آرمانهای انسانی و فضایل و مکارم اخلاقی، تصوّر و ترسیم روشن و شایسته ای داشته باشند.

عبارت اقتصاد مقاومتی نخستین بار توسط مقام معظم رهبری در سال ۱۳۸۹ در جمع کارآفرینان مطرح شد. این عبارت برای دانش پژوهان و اساتید انگیزش ایجاد کرد و تحقیقاتی در این زمینه انجام شد که مورد تشویق مقام معظم رهبری قرار گرفت. اولین همایش اقتصاد مقاومتی در سال ۱۳۹۱ برگزار شد. و بعد از آن یک جریان سازی برای اقتصاد مقاومتی توسط مقام معظم رهبری ایجاد شد. و در سال ۱۳۹۲ سیاست های کلان اقتصاد مقاومتی توسط مقام معظم رهبری ابلاغ شد. ایشان در جریان ابلاغ این سیاست ها فرمودند: «ایران اسلامی با استعدادهای سرشار معنوی و مادی و ذخائر و منابع غنی

و متنوع و زیرساخت‌های گسترده و مهم‌تر از همه، برخورداری از نیروی انسانی متعهد و کارآمد و دارای عزم راسخ برای پیشرفت، اگر از الگوی اقتصادی بومی و علمی برآمده از فرهنگ انقلابی و اسلامی که همان اقتصاد مقاومتی است، پیروی کند نه تنها بر همه مشکلات اقتصادی فائق می‌آید و دشمن را که با تحمیل یک جنگ اقتصادی تمام عیار در برابر این ملت بزرگ صف‌آرایی کرده، به شکست و عقب‌نشینی وا می‌دارد، بلکه خواهد توانست در جهانی که مخاطرات و بی‌اطمینانی‌های ناشی از تحولات خارج از اختیار، مانند بحران‌های مالی، اقتصادی، سیاسی و ... در آن رو به افزایش است، با حفظ دستاوردهای کشور در زمینه‌های مختلف و تداوم پیشرفت و تحقق آرمان‌ها و اصول قانون اساسی و سند چشم‌انداز بیست ساله، اقتصاد متکی به دانش و فناوری، عدالت بنیان، درون‌زا و برون‌گرا، پویا و پیشرو را محقق سازد و الگوی الهام‌بخش از نظام اقتصادی اسلام را عینیت بخشد.

۱-۱ بیان مسئله:

انقلاب اسلامی از بدو پیروزی در برابر طیف گسترده‌ای از تهدیدها و تهاجم‌ها قرار گرفت. به موازات رشد و پیشرفت روز افزون کشور، شدت و وسعت حوزه‌های تاثیر این تهدیدها نیز روند صعودی داشته تا از تبدیل شدن انقلاب اسلامی در عرصه جهانی به عنوان الگو و ایده‌ای جدید و موفق جلوگیری نماید.

در دهه کنونی به دلیل رشد توانمندی‌های دفاعی - نظامی کشور از یک سو و از سوی دیگر هزینه‌های غیر قابل محاسبه تهاجم نظامی به جمهوری اسلامی و در یک کلام ناامیدی از دست یابی به نتیجه ملموس از حمله نظامی، استفاده از قابلیت‌های عرصه اقتصادی در نگاه دشمنان، و به تعبیری جنگ اقتصادی، وزن و اهمیت بیشتری یافته است. دفاع اقتصادی در برابر این تهدیدها و تهاجم در سه بعد "بازدارندگی، مقابله و توانمندی" عینیت پیدا میکند.

مسئله این تحقیق، نقش پدافند غیرعامل در رشد و توسعه اقتصادی کشور و نگاه به نظریه اقتصاد مقاومتی به عنوان نظریه اقتصادی کامل و بومی سازی شده و متناسب با شرایط کشور است. این پژوهش با استفاده از منابع موجود در این زمینه و نیز مدل راهبردی SWOT^۱ به تدوین استراتژی اساسی جهت خلق حماسه اقتصادی در کشور پرداخته است. نتایج بیانگر آن بود که ظرفیت بالای اقتصادی ایران که با برخورداری از منابع غنی نفتی، معدنی و چهار فصل بودن آن دارای ویژگی شاخص در جهان می باشد که در جایگاه نخست نقاط قوت و اقتصاد وابسته به نفت و عدم توزیع ثروت به آحاد جامعه به خصوص

1. Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats

محرومین جامعه و عدم توزیع متناسب ثروت ملی به آحاد جامعه به خصوص محرومین جامعه در جایگاه نخست ضعف ها قرار دارد.

۲-۱ هدف:

هدف از مقاله حاضر این است که نمود های عملی اقتصاد مقاومتی (که هنوز جنبه نظری دارد) و نقش پدافند غیرعامل در رشد و توسعه اقتصادی کشور را نشان بدهد.

۳-۱ سوال تحقیق:

نقش پدافند غیرعامل در رشد و توسعه اقتصادی کشور بر اساس سیاست های اقتصاد مقاومتی ابلاغی توسط مقام معظم رهبری چگونه است؟

۴-۱ فرضیه تحقیق:

فرضیه این تحقیق بیان میدارد که پدافند غیر عامل و به دنبال آن اقتصاد مقاومتی بهترین راهبرد دفاعی جهت رشد و توسعه اقتصادی کشور میباشد.

۵-۱ روش تحقیق:

در پژوهش حاضر سعی شده است تا با توجه به ماهیت موضوع کار و نیز در راستای رسیدن به هدف اصلی تحقیق یعنی؛ نشان دادن نمود های عملی اقتصاد مقاومتی (که هنوز جنبه نظری دارد) و نقش پدافند غیرعامل در رشد و توسعه اقتصادی کشور را با استفاده از روش اسنادی - کتابخانه ای و بهره گیری از منابع نگاشته شده پیشین ابعاد و اهمیت موضوع پدافند غیرعامل را روشن تر کنیم.

۲- مفاهیم

۱-۲ پدافند غیرعامل:

پدافند غیرعامل در بیانات مقام معظم رهبری (حفظه ا...)

- پدافند غیرعامل مانند شعله ای بلند شود. اگر محافظت نظامی (پدافند غیرعامل) نباشد، تمامی دستاوردهای فرهنگی، اقتصادی، علمی و سیاسی در یک نصف روز هدر می رود. دفاع جزئی از هویت یک ملت زنده است. هر ملتی که به فکر دفاع از خود نباشد و خود را آماده نکند در واقع زنده نیست، هرملتی که اهمیت دفاع را درک نکند به یک معنا زنده نیست. (ir.khamenei.www)

۲-۲ مفهوم پدافند غیرعامل

مجمع تشخیص مصلحت نظام در راستای تدوین سیاست های کلی پدافند غیرعامل کشور، پدافند غیرعامل را به این گونه تعریف نموده است: مجموعه اقدام های غیر مسلحانه

ای که موجب افزایش بازدارندگی، کاهش آسیب پذیری، تداوم فعالیت های ضروری، ارتقای پایداری ملی و تسهیل مدیریت بحران در مقابل تهدیدها و اقدامات نظامی دشمن می شود. (www.paydarymelli.ir)

۲-۳ اقتصاد مقاومتی:

اقتصاد مقاومتی؛ الگوی علمی متناسب با نیازهای ایران است، هرچند بسیاری از کشورها، به دلیل مشکلات اقتصادی اجتماعی خود، به فکر یک چنین کاری افتاده اند. بنابراین رویه اقتصاد مقاومتی، دغدغه دیگر کشورها هم هست؛ مخصوص ما نیست. اقتصاد مقاومتی، اقتصادی درونزا است. یعنی از دل ظرفیتهای کشور و مردم می جوشد؛ اما درعین حال درون گرا نیست؛ اقتصاد مقاومتی یعنی مقاوم سازی، محکم سازی پایه های اقتصاد؛ این چنین اقتصادی چه در شرایط تحریم، چه در شرایط غیر تحریم، بارور خواهد بود و به مردم کمک می کند. (بیانات مقام معظم رهبری در حرم رضوی ۱۳۹۳/۰۱/۰۱)

۲-۴ اقتصاد دفاعی:

- آماده سازی و بکارگیری همه سرمایه های انسانی، امکانات مادی و اقتصادی و معنوی و راهکارهای مناسب به منظور پیشگیری و مقابله با هر نوع تهدید اقتصادی دشمنان خارجی (سیفلو، سجاد. مفهوم شناسی اقتصاد مقاومتی. معرفت اقتصاد اسلامی. بهار و تابستان ۱۳۹۳. ۱۷۳-۱۵۱).

۳- مبانی نظری و پیشینه پژوهش:

به سبب جدید بودن موضوع تحقیق و همچنین داخلی بودن موضوع، تحقیق های صورت گرفته درخصوص این موضوع همگی داخلی و اندک می باشد. البته برخی اظهار نظرها، یادداشت ها و سخنرانی ها نیز در این زمینه منتشر شده است. سیف (۱۳۹۱) در مقاله خود با استفاده از اصطلاح (فتریت اقتصادی) برگرفته از بریگاگلیو به تبیین مفهوم اقتصاد مقاومتی و ارائه الگو برای اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران پرداخته است. تعبیری که معنای اصطلاحی (و نه لغوی) آن را به تعریف مقام معظم رهبری نزدیک می کند "فتریت اقتصادی" است. در بخش دیگر مقاله ریسک تخریب اقتصاد ملی و نیز اقدامات رفتاری کشورها در این زمینه موضوع بحث قرار گرفته و محورهای چهارگانه فتریت اقتصادی بیان شده است.

حسین زاده بحرینی (۱۳۹۲) در مقاله ای پس از طرح چند مقدمه به تبیین مفهوم اقتصاد مقاومتی پرداخته است. ایشان معتقد است اگر بخواهم تعریفی آکادمیک از واژه اقتصاد

مقاومتی داشته باشیم بدون اینکه بخواهم آنرا به رهبری منتسب کنم، عرض میکنم که اقتصاد مقاومتی، اقتصادی است که مدیریت آن مدیریتی راهبردی و همه جانبه نگر است.

۳-۱ لزوم استقرار و تقویت پدافند غیر عامل در برابر فقر

پدافند غیر عامل بعنوان یکی از مؤثرترین و پایدارترین روشهای دفاع در مقابل تهدیدات، همواره مد نظر کشورهای جهان قرار داشته است. با توجه به نقش و اهمیت پدافند غیر عامل در افزایش توان و اقتدار نظام جمهوری اسلامی ایران و کاهش آسیب پذیری های کشور، لزوم تدوین سیاستهای کلی برای نهادینه کردن این امر در قانون گذاری، تنظیم مقررات و سیاستهای اجرایی کشور، بیش از پیش احساس می شود.

۳-۲ اقتصاد مقاومتی:

عبارت اقتصاد مقاومتی نخستین بار توسط مقام معظم رهبری در سال ۱۳۸۹ در جمع کارآفرینان مطرح شد. این عبارت برای دانش پژوهان و اساتید انگیزش ایجاد کرد و تحقیقاتی در این زمینه انجام شد که مورد تشویق مقام معظم رهبری قرار گرفت. ایشان سال ۱۳۹۵ را سال اقدام و عمل نام گذاری کرد و در پیام نوروزی خود فرمود: «... اگر به توفیق الهی، هم ملت و هم دولت و مسئولان گوناگون، بتوانند در مسئله اقتصاد کارهای درست و بجا و متقن را انجام دهند، امید این هست که در مسائل دیگر، مثل مسائل اجتماعی، مثل آسیبهای اجتماعی، مثل مسائل اخلاقی، مثل مسائل فرهنگی هم تأثیرگذار باشند. در مسئله اقتصاد، آن چیزی که مهم است و اصل است، مسئله تولید داخلی است؛ مسئله ایجاد اشتغال و رفع بیکاری است. اگر ما بخواهیم مشکل رکود را حل کنیم، مشکل تولید داخلی را حل کنیم، بخواهیم مسئله بیکاری را حل کنیم، بخواهیم گرانی را مهار کنیم، علاج همه اینها در مجموعه مقاومت اقتصادی و اقتصاد مقاومتی گنجانده شده است. اقتصاد مقاومتی شامل همه اینها است. میشود با اقتصاد مقاومتی به جنگ بیکاری رفت؛ میشود به جنگ رکود رفت؛ میشود گرانی را مهار کرد؛ میشود در مقابل تهدیدهای دشمنان ایستادگی کرد؛ میشود فرصتهای بسیاری را برای کشور ایجاد کرد و از فرصتها استفاده کرد؛ شرطش این است که برای اقتصاد مقاومتی کار و تلاش انجام بگیرد. گزارشی که برادران ما در دولت به من دادند، نشان میدهد که کارهای وسیعی کرده اند؛ منتها این کارها کارهای مقدماتی است؛ کارهایی است در زمینه بخشنامه ها و دستورها به دستگاههای مختلف؛ اینها کارهای مقدماتی است؛ اما آنچه که لازم است ادامه پیدا کند، عبارت است از اقدام کردن و عمل کردن و روی زمین، محصول کار را به مردم نشان دادن؛ این آن چیزی است که وظیفه ما است.

۴- توسعه پایدار

واژه sustain به معنی پایدار می‌باشد و همچنین در فارسی به معنای حیات، زنده نگهداشتن، استمرار و آنچه که می‌تواند در آینده تداوم داشته باشد، است. یک ایده و اصطلاح بسیار گسترده، که معانی متفاوت و بسیاری دارد، در نتیجه فراوانی این معانی، صاحب‌نظران واکنش‌های فراوان و متفاوتی را در این حیطه ارائه کرده‌اند. مفهوم توسعه پایدار، یک نوع تلاش برای ترکیب مفاهیم در حال رشد حوزه‌ای از موضوعات محیطی در کنار موضوعات اجتماعی- اقتصادی می‌باشد.

این دیدگاه مرتبط با توسعه سرمایه داری و انقلاب صنعتی و توسعه پایدار و علم مدرن می‌باشد. کمیسیون جهانی محیط زیست، توسعه پایدار را این گونه تعریف میکند " توسعه پایدار فرایند تغییری است در استفاده از منابع، هدایت سرمایه‌گذاریها، سمت‌گیری توسعه تکنولوژی و تغییری نهادی است که با نیازهای حال و آینده سازگار باشد".

توسعه پایدار به عنوان یک فرایند، لازمه بهبود و پیشرفت وضعیت و از میان بردن کاستیهای اجتماعی و فرهنگی جوامع پیشرفته است و باید موتور محرکه پیشرفت متعادل، متناسب و هماهنگ اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تمامی جوامع، به ویژه کشورهای در حال توسعه باشد

۴-۲ عوامل مؤثر در توسعه:

- مهم ترین عوامل رسیدن به توسعه عبارتند از:
- نیاز به تغییر نهادهای موجود و ایجاد نهادهای جدید
- اولویت دادن به سرمایه انسانی به ویژه زنان و جوانان در جهت پایداری توسعه
- نقش رهبری در به دوش کشیدن و بالابردن تلاش توسعه‌ای از بالا
- نقش سازمان های مدنی اجتماعی برای پیش راندن توسعه از پایین به بالا
- آمیختن توسعه با ساختار اجتماعی و فرهنگی

۵- نظریه تهدید اقتصادی

نظریه تهدید اقتصادی بعد از فروپاشی جماهیر شوروی و پایان جنگ سرد مطرح شد. همان طور که گفتیم زمانی که اقتصاد کشوری وابسته به جنگ باشد، باید خشم مردم نسبت به دشمنی را زنده نگه داشت، زیرا مردمنده که هزینه های مالی، روانی و جانی جنگ را می پردازند. زمانی که جنگ سرد به پایان رسید، خطر بزرگی که آمریکا را تهدید می کرد، خطر صلح بود. لذا دولتمردان موضوع «تهدیدات متوجه منافع کشور» و

«تهدیدات خارجی» را به میان آوردند و به مردم آمریکا گفتند که «تهدیدات خارجی» کنونی تهدیداتی است که از جانب دولتهای خودسر در جهان کمتر توسعه یافته، جانشین تهدیدات از سوی اتحاد شوروی در دوران جنگ سرد شده است. به این ترتیب خطر صلح مرتفع گردید.

در کشور ما مولفه‌های پولی بخش وسیعی از ذهنیت مسئولین را به خود اختصاص داده است. با نگاهی به اظهارنظرهای مسئولان اقتصادی کشور در خصوص شعار حمایت از تولید داخلی در می‌یابیم که برداشت آنها از حمایت، عمدتاً ناظر به کاهش نرخ بهره تسهیلات بانکی است.

این در حالی است که ساختارهای واقعی تولید، شیوه‌های تولید و همچنین موانع بوروکراتیک و اداری دست و پا گیر و فاسد و یا مسائل مربوط به تجارت خارجی از مهمترین عوامل رکود یا تورم در کشور محسوب می‌شود. دشمن با ذهنیت شناسی مسئولین کشور، تهدیدات خود را به گونه‌ای تنظیم می‌کند که بیشترین آسیب به ساختارهای اقتصادی کشور وارد شود. تمرکز دشمن در تحریم‌های اخیر بر سیستم بانکی و پولی، دقیقاً به ذهنیت مسئولین کشور نزدیک بود.

علاوه بر آنچه ذکر شد ذهنیت مردم از اقتصاد، یکی از مهمترین عوامل تاثیرگذار بر افت و خیز قیمت‌ها در بازار است. انتظارات مردم از کاهش و یا افزایش قیمت در موارد متعددی خود به یکی از علل کاهش یا افزایش قیمت تبدیل می‌شود بطوریکه بخش زیادی از تورم کشور ما را «تورم انتظاری» تشکیل می‌دهد. از همینرو شناسایی و تغییر انتظارات مردم یکی از عوامل اثر گذار بر شرایط اقتصادی کشور است. کشور تهدید کننده با شناسایی میزان تاثیر انتظارات در بازارهای مختلف، استراتژی تهدید اقتصادی خود را تدوین می‌کند.

به همین جهت نظریه اقتصاد مقاومتی مقام رهبری حائز اهمیت است، و مهم است که مسئولین هم به عنوان نظریه کاملاً بومی سازی شده آن را وارد عمل کنند و هم با روشهای گوناگون فرهنگی پارامترهای اقتصاد مقاومتی را به عوام بفهمانند و با سیاست گذاری های درست، مردم را به همان سمت جهت دهند. «تحقق بخشیدن به اقتصاد مقاوم با همه الزامات قطعی آن و نیز تلاش مجدانه برای گسترش و ژرف‌سازی فرهنگ اسلامی، دو اولویت فوری کنونی است.

دشمن هنگام برنامه ریزی برای تهدید و یا تحریم اقتصادی، نقاط هدف و نقاط ضربه پذیر را شناسایی کرده و بهترین ابزار را برای تحریک نقاط ضربه پذیر انتخاب می کند. کشور تهدیدکننده از اعمال هر تهدیدی هدفی را دنبال می کند. این اهداف عمدتاً سیاسی و اقتصادی است. در این میان، تضعیف یا تغییر نظام سیاسی حاکم بر یک کشور از طریق ایجاد نارضایتی در مردم و یا محدود کردن منابع مورد نیاز برای تامین معیشت، مهمترین هدف کلان محسوب می شود.

نقاط هدف نقاط تاثیر گذار نهایی است که می تواند این هدف کلان را محقق سازد. بعنوان مثال اگر مردم احساس کنند امنیت غذایی و سلامت آنها در معرض خطر است احتمالاً رابطه آنها با نظام سیاسی حاکم دگرگون شده و ترجیح می دهند به تغییرات اساسی در این حوزه تن دهند. از اینرو به مخاطره افکندن نظام سیاسی حاکم بر کشور از طریق حوزه امنیت غذایی و سلامت برای دشمن از نقاط هدف بشمار می رود.

۵-۲ چستی اقتصاد مقاومتی

در این جا ما آراء مختلف پژوهشگران راجع به چستی اقتصاد مقاومتی را آورده ایم. رهبر انقلاب تمام اینها را از نظر گذرانده و پاسخ داده اند و ما نیز طبق نظرات ایشان، اقتصاد مقاومتی را بالاتر از سطوحی که به آن پرداخته شده و به عنوان یک پارادایم خواهیم شناخت. پارادایمی که اگر در ذهن مسئولین و ملت تثبیت شود، از کوچک ترین فعالیت های اقتصادی تا بزرگ ترین سیاست گذاری ها (که قطعاً سیاست گذاری های مربوط به بودجه کشور در بخش دفاع هم از همین دست است) را در بر خواهد گرفت.

همان طور مقام معظم رهبری به جهانی بودن آن چندین بار اشاره کرده اند. ایشان در تاریخ ۱۳/۱۰/۱۳۹۵ در جمع دانشجویان فرمودند: «اقتصاد مقاومتی یک اندیشه تجربه شده در دنیا است و فقط اختصاص به ما ندارد. ایشان چگونگی بهره برداری از اقتصاد مقاومتی را منوط به اهداف کشورها دانستند و افزودند: جدای از نحوه جهت گیری و بهره برداری، این موضوع که اقتصاد مقاومتی، کشور را در برابر تکانه های گوناگون جهانی اعم از بدخواهانه یا غیر بدخواهانه حفظ خواهد کرد یک اصل پذیرفته شده است.

ایشان دلیل پیشرفت های علمی و صنعتی آمریکا در ۱۵۰ سال گذشته را، به کارگیری اقتصاد مقاومتی دانستند و خاطرنشان کردند: البته آمریکایی ها این اندیشه را در جهت مادی گری و پول به کار گرفتند اما همین تجربه پذیرفته شده جهانی را می توان با جهت گیری متعالی تری به کار گرفت. (سیف، ۱۳۹۳: ۱۵۷-۱۵۹)

گروهی دیگر اقتصاد مقاومتی را «اقتصاد تحریم» تعبیر می کنند و به این ترتیب آن را هم تراز با اقتصاد انرژی، اقتصاد ورزش، اقتصاد سلامت و ... قرار می دهند. مقام معظم رهبری تأکید کرده اند که اقتصاد مقاومتی حرکتی مقطعی نیست و حتی اگر تحریمی وجود نداشته باشد نیز مفید است. (سیفلو، ۱۳۹۳: ۱۶۰)

آخرین تعبیر از اقتصاد مقاومتی، «مقاوم سازی اقتصادی» است. سیفلو (۱۳۹۳) اقتصاد مقاومتی را به معنای مقاوم سازی اقتصادی می داند. با توجه به مؤلف های ده گانه و سیاست های ابلاغی مقام معظم رهبری تنها بخشی از اقتصاد مقاومتی، مقاوم سازی اقتصادی در برابر تحریم و تهاجم دشمن است.

نزدیک ترین مفهوم به اقتصاد مقاومتی، «تاب آوری اقتصادی» است که حجم قابل توجهی از ادبیات اقتصادی بین الملل در خصوص توسعه پایدار به خود اختصاص داده است. می توان اقتصاد مقاومتی را بصورت راهبردی اقتصادی تعریف کرد که به دنبال کاهش آسیب پذیری و افزایش تاب آوری است. به عبارت دیگر نتیجه اقتصاد مقاومتی یک نظام اقتصادی است که علاوه بر آسیب پذیری پایین (به ویژه آسیب پذیری ناشی از سیاست گذاری) قابلیت جذب مدیریت و بهره برداری از شوک های مثبت و منفی ایجاد شده در اثر تحولات را دارد. (سیفلو، ۱۳۹۳: ۱۷۰-۱۶۹)

بر خلاف نظریه پردازان غربی که در پرداختن به دفاع، مطابق داروینسیسم طبقه نخبگان و ثروتمندان را نادیده می گیرند و از قشر فرو دست مایه میگذارند و یا در بهترین حالت که قصد اعمال فشار (و نارضایتی) به مردم را ندارند (تا خود را در یک جنگ، یعنی جنگ خارجی نگه دارند و اغتشاش داخلی اتفاق نیفتد و نه از سر نوع دوستی) از استقراض استفاده می کنند (به عبارت دیگر به کشورهایی که منابع طبیعی بالایی دارند حمله می کنند و معادن و چاههای نفت آنها را سرمایه جنگ های خودشان می کنند)، در اندیشه سیاسی رهبر انقلاب در دفاع از کشور همه با هم برابرند:

«دفاع، جزیی از هویت یک ملت زنده است. هر ملتی که نتواند از خود دفاع بکند، زنده نیست. هر ملتی هم که به فکر دفاع از خود نباشد و خود را آماده نکند، در واقع زنده نیست. هر ملتی هم که اهمیت دفاع را درک نکند، به یک معنا زنده نیست. بنابراین می توانیم بگوییم با این تعریف اقتصاد مقاومتی، نوعی دفاع اقتصادی - پدافند اقتصادی - دفاع غیرعامل است.

برای تشخیص ارتباط بین اقتصاد مقاومتی و دفاع اقتصادی (یا پدافند غیرعامل) نیاز است

ما پارامترهای اقتصاد مقاومتی و پارامترهای دفاع غیرعامل را بشناسیم.

در بند اول سیاست های کلی نظام در پدافند غیر عامل تعریف این حوزه به این شرح آمده است: «تأکید بر پدافند غیرعامل که عبارت است از مجموعه اقدامات غیرمسلحانه که موجب افزایش بازدارندگی، کاهش آسیب پذیری، تداوم فعالیت های ضروری، ارتقاء پایداری ملی و تسهیل مدیریت بحران در مقابل تهدیدات و اقدامات نظامی دشمن می گردد.»

در این تعریف چند ویژگی برای دفاع غیر عامل برشمرده شده است:

- افزایش بازدارندگی: به معنای سلب میل دشمن به حمله است.
 - کاهش آسیب پذیری (میزان خسارت و صدمات ناشی از عوامل و پدیده های بالقوه یا بالفعل خسارت را نسبت به نیروی انسانی، تجهیزات و تأسیسات با شدت صفر تا صد درصد را آسیب پذیری می گویند).
 - پایداری ملی: به این معناست بتوان تمام زیر ساخت ها و تمام دستگاههای کشور را در برابر بحران های پیش رو پایدار نموده به طوریکه تمام دستگاهها مقاومت نموده و حکومت بتواند تعادل خود را حفظ کند.
- سیاست های اقتصاد مقاومتی در قالب افزایش بازدارندگی:

- توسعه اقتصاد دانش بنیان (بند ۲)
 - افزایش تولید داخلی نهاده ها و کالاهای اساسی (بند ۶)
 - تأمین امنیت غذا و درمان و ایجاد ذخایر راهبردی (بند ۷)
 - توسعه حوزه عمل مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور (بند ۱۱)
 - افزایش ذخایر راهبردی نفت و گاز کشور (بند ۱۴)
 - اصلاح نظام درآمدی دولت با افزایش سهم درآمدهای مالیاتی (بند ۱۷)
 - وظایف خاص دولت (بند ۲۲)
 - شفاف سازی نظام توزیع و قیمت گذاری و روزآمد سازی شیوه های نظارت بر بازار (بند ۲۳)
 - قطع وابستگی بودجه به نفت (بند ۱۸)
- سیاست های اقتصاد مقاومتی در قالب کاهش آسیب پذیری:
- استفاده از ظرفیت هدفمند سازی یارانه ها (بند ۴)
 - مدیریت مصرف (بند ۸)
 - افزایش قدرت مقاومت و کاهش آسیب پذیری اقتصاد کشور (بند ۱۲)

- مقابله با ضربه پذیری درآمد حاصل از صادرات نفت و گاز (بند ۱۳)
- صرفه جویی در هزینه ای عمومی کشور (بند ۱۶)
- توسعه کارآفرینی (بند ۱)
- اصلاح و تقویت همه جانبه نظام مالی کشور (بند ۹)
- تقویت عوامل تولید (بالا بردن بهره وری، رقابت پذیری) (بند ۳)
- افزایش ارزش افزوده در صنایع نفت و گاز و برق (بند ۱۵)
- سیاست های اقتصاد مقاومتی در قالب ارتقاء پایداری ملی:
- سهم بری عادلانه عوامل در زنجیره تولید تا مصرف (بند ۵)
- حمایت همه جانبه و هدفمند از صادرات و خدمات (بند ۱۰)
- تقویت فرهنگ جهادی (بند ۲۰)
- تبیین ابعاد اقتصاد مقاومتی و گفتمان سازی (بند ۲۱)
- افزایش پوشش استاندارد برای کلیه محصولات داخلی و ترویج آن (بند ۲۴)
- شفاف سازی و فسادستیزی در اقتصاد (بند ۱۹).

بنابراین تمام سیاست های اقتصاد مقاومتی در یکی از تعاریف پدافند اقتصادی قابل طرح ریزی است. پس می توان نتیجه گرفت که راه حل های پدافند اقتصادی و اقتصاد مقاومتی برای ایران لازم و ملزوم هم هستند. (کلهر، پورعلی و قدیری نژادیان ۱۳۹۵: ۲۰۳-۲۰۱)

۶- نقاط قوت، ضعف، فرصت ها و تهدیدها با استفاده از مدل SWOT

تحلیل SWOT به منظور شناسایی و بررسی عوامل مؤثر درونی (نقاط قوت و نقاط ضعف) و عوامل تأثیر گذار بیرونی ناحیه (فرصت ها و تهدیدها) بر اقتصاد کشور به کار برده می شود. در حقیقت از این روش به عنوان ابزاری جهت شناسایی مسائل استراتژیک و ارائه راهبردها و استراتژی های مناسب استفاده می گردد. در ابتدا با سنجش محیط داخلی و محیط خارجی ناحیه، فهرستی از نقاط قوت، ضعف، فرصت ها و تهدیدات مورد شنایی قرار گرفت و سپس به وسیله نظر خواهی و صحبت با مردم، مسئولان و کارشناسان، این عوامل مشخص و جهت برطرف نمودن یا تقلیل نقاط ضعف و تهدیدها و تقویت و بهبود نقاط قوت و فرصت های موجود در ارتباط با تقویت توان اقتصادی و خلق حماسه اقتصادی در کشور، پیشنهادات و استراتژی های مناسبی ارائه گردید.

۶-۱ عوامل داخلی مؤثر بر اقتصاد

با استفاده از ماتریس ارزیابی داخلی روابط بین موضوعات مختلف را شناسایی و ارزیابی

کرده و به ارائه راه حل هایی برای آنها پرداخته می شود. در این قسمت سه مقوله نقش پدافند غیرعامل در رشد و توسعه اقتصادی کشور

استراتژی های موجود، عملکردها و منابع مورد توجه و بررسی قرار گرفته و تحت عنوان نقاط قوت و نقاط ضعف به شرح ذیل تقسیم بندی شده است:

۱-۱-۶ نقاط قوت (Strenghts)

شماره	قوت ها
۱	ظرفیت بالای اقتصادی
۲	نیروی انسانی بسیار مناسب در تمامی نقاط کشور به خصوص در مناطق محروم
۳	وجود تحقیقات اقتصادی متعدد در کشور
۴	وجود تفکر اسلامی و توصیه های اسلامی اقتصادی در محرومیت زدایی
۵	ایجاد تحریم ها به عنوان نیروی محرکه به خود آمدن
۶	افزایش شهرک های صنعتی در کشور و تا حدودی خود کفایی بسیاری از محصولات
۷	داشتن متحدین اقتصادی قدرتمند در منطقه و فرامنطقه
۸	وجود امنیت نسبی کسب و کار در کشور
۹	شناسایی به موقع ترندهای اقتصادی دشمنان از سوی مسئولین نظام در ایجاد محرومیت اقتصادی برای ایران
۱۰	برخورداري از موقعیت ژئوپلیتیکی مناسب در منطقه و جهان

۲-۱-۶ نقاط ضعف (Weaknesses)

شماره	ضعف ها
۱	اقتصاد وابسته به نفت و عدم توزیع ثروت به آحاد جامعه به خصوص محرومین جامعه
۲	عدم جایگاه واقعی نظام شایسته سالارانه مدیریتی کشور در سطوح اجرایی و تقنینی
۳	وجود مشکلات جدی نهادی
۴	روزمره بودن سیاست های پولی و مالی
۵	عدم شناسایی و اهمیت به ظرفیت های موجود اقتصادی کشور به خصوص در محدوده های محروم کشور
۶	عدم وجود کارشناسان متخصص و متعهد در تصمیم گیریها
۷	تمرکز سایه سیاست بر اقتصاد
۸	نداشتن دیپلماسی اقتصادی مشخص
۹	عدم وجود فرهنگ کار و تلاش در خانواده

۱۰	بالا بودن مصرف به تولید و بهره وری پایین کار
۱۱	حاکمیت نگاه کوتاه مدت در بین آحاد جامعه
۱۲	مردمی نبودن اقتصاد و عدم توزیع متناسب و سودزای فرصت های درآمدی در نقاط محروم کشور
۱۳	وجود رانتهای متعدد اقتصادی
۱۴	عدم ثبات اقتصادی
۱۵	وجود نقدینگی غیر مولد
۱۶	خروج بسیاری از متخصصین و کارآمدین از کشور
۱۷	ورود بسیاری از کالاهایی که ما به ازای داخلی دارند به کشور که زمینه ساز هر چه بیشتر محرومیت و عدم تولید ثروت در جامعه خواهد شد
۱۸	وجود فساد مالی بارز

۶-۲ عوامل خارجی مؤثر بر اقتصاد

هدف این مرحله کند و کاو آثار محیط خارجی بر اقتصاد جهت شناسایی فرصت ها و تهدیدهایی است که اقتصاد کشور با آن مواجه است. در این راستا باید گفت که فرصت ها، مجموعه امکانات و قابلیت هایی است که خارج از محیط ناحیه بر عملکرد اقتصادی بطور مستقیم یا غیر مستقیم مؤثر واقع می شوند و همچنین تهدیدها نیز مجموعه عوامل خارج از ناحیه محسوب می شوند که در عدم کارایی این نواحی تأثیرات مستقیم و غیر مستقیم دارند. بر اساس مطالعات انجام شده و بررسی وضعیت پیرامون کشور، مجموعه فرصت ها و تهدیدهای موجود و مؤثر بر اقتصاد که به صورت زیر قابل ترسیم می باشند:

۶-۲-۱ فرصت ها (Opportunities)

شماره	فرصت ها
۱	افزایش تحریم ها علیه ایران به عنوان نیروی محرکه به خودآمدن و تلاش در توزیع متناسب فرصت های شغلی در سطح کشور
۲	عدم وجود نیروی انسانی مناسب در کشورهای رقیب منطقه و جهان
۳	عدم پتانسیل ها و ظرفیت های مناسب در بسیاری از کشورهای منطقه و جهان
۴	ایجاد نگرش مثبت در مردم و مسئولین در ایجاد و حمایت از تولید ملی و محرومیت زدایی در کشور
۵	افزایش و بهبود نگرش جهانی نسبت به کشور و علیه جبهه استکبار غربی

۶	افزایش قدرت رقابت پذیری ایران در معاملات اقتصادی جهان
۷	توسعه و ایجاد فرهنگ کار حداکثری و مصرف بهره ورانه و در حد نیاز
۸	ایجاد چالش های عظیم اقتصادی در بسیاری از کشورهای اروپایی و غربی
۹	استفاده از تجربیات سودمند و موفق بسیاری از کشورهای جهان در زمینه اقتصادی و محرومیت زدایی
۱۰	افزایش آگاهی های لازم در زمینه توطئه های دشمنان در زمینه اقتصادی

۶-۲-۲ تهدیدها (Threats)

شماره	تهدیدها
۱	افزایش تحریم ها و داشتن تأثیرات منفی علیه کشور ایران و عدم ارائه تسهیلات مناسب به مناطق محروم کشور
۲	افزایش توان اقتصادی کشورهای رقیب ایران در منطقه
۳	بهره برداری حداکثری از ظرفیت های انسانی و سرزمینی کشورهای رقیب برای رقابت با ایران
۴	به زانو در آمدن بسیاری از متحدین منطقه ای و فرمانطقه ای ایران به لحاظ اقتصادی از جانب استکبار
۵	تبلیغات شدید منفی علیه ایران از سوی رسانه های غربی
۶	استفاده از نخبگان کشور در بسیاری از کشورهای غربی برای توانمند ساختن خویش و افزایش محرومیت بیشتر اقشار پایین جامعه
۷	از بین رفتن امنیت اقتصادی و وحدت و همدلی و فراقکنی آن
۸	افزایش مصرف کالاهای خارجی و عدم کیفیت محصولات داخلی
۹	افزایش متحدین کشورهای مستکبر در منطقه در زمینه اقتصادی
۱۰	الگو برداری صرف و انحصار طلبانه از شیوه های اقتصادی کشورهای دیگر و عدم بومی سازی آن در محرومیت زدایی

۷- تجزیه و تحلیل نهایی عوامل مؤثر بر اقتصادی ایران

برای تجزیه و تحلیل نهایی جدولی تشکیل داده که بر اساس عوامل داخلی (ضعف ها و تهدیدها) و عوامل خارجی (فرصت ها و تهدیدها) دارای ۴ ستون در بردارنده عوامل، وزن، درجه بندی و امتیاز وزنی می باشد. در ستون یک (عوامل خارجی و داخلی)، مهم ترین قوت ها، ضعفها، فرصت ها و تهدیدهای فراروی سیستم را نام می بریم. در ستون دو (وزن)، به هر یک از این عوامل و بر اساس اثر احتمالی آنها بر موقعیت

استراتژیک فعلی سیستم (بر اساس نتایج یافته های حاصل از شناخت و تجزیه و تحلیل وضع موجود) وزنی از یک (مهم ترین) تا صفر (بی اهمیت ترین) می دهیم. هر چقدر وزن بیشتر باشد، تاثیر بر موقعیت کنونی و آینده آن سیستم بیشتر خواهد بود (جمع ستون ۲ بدون توجه به تعداد عوامل، ۱ است).

در ستون سه (درجه بندی)، به هر عامل و بر اساس اهمیت و موقعیت کنونی سیستم به آن عامل خاص امتیازی از ۵ (بسیار خوب) تا ۱ (ضعیف)، (بر اساس نتایج یافت ههای حاصل از شناخت و تجزیه و تحلیل وضع موجود) می دهیم. این درجه بندی نشان می دهد که سیستم چگونه به هر یک از عوامل خارجی پاسخ می دهد.

در ستون چهار (امتیاز وزنی)، وزن را در درجه هر عامل (ستون ۲ ضرب در ستون ۳) ضرب می کنیم تا به این وسیله امتیاز وزنی آن به دست آید. به این ترتیب، برای هر عامل، یک امتیاز وزنی از ۱ تا ۵ به دست می آید، که به طور متوسط (میانگین) این امتیاز عدد ۳ است.

سرانجام، امتیازات وزنی تمام عوامل خارجی و داخلی در ستون ۴ را به طور جداگانه با یکدیگر جمع می زنیم و امتیاز وزنی را محاسبه می کنیم. امتیاز وزنی کل نشان می دهد که یک سیستم چگونه به عوامل و نیروهای موجود و بالقوه در محیط بیرونی اش پاسخ می دهد. همیشه متوسط امتیاز وزنی کل در یک سیستم در یک زمینه، عدد ۳ است (هانگر و ویلن، ۱۳۸۴، ص ۹۰-۹۲). چنانچه بالاتر از آن باشد، اهمیت آن بیشتر و اگر کمتر از آن باشد، از اهمیت و تاثیر گذاری کمتری برخوردار است.

اینک با تداخل هر یک از عوامل بر یکدیگر، به تدوین راهبردهای مختلف رقابتی/تهاجمی (so)، تنوع (st)، بازنگری (wo) و بالاخره راهبردهای تدافعی (wt) می پردازیم (بهزادفر و زمانیان، ۱۳۸۷، ۱۰۰) که در ادامه آمده است:

۸- تدوین راهبردها

۸-۱ راهبردهای رقابتی/تهاجمی (so)

در این راهبردها تمرکز بر نقاط قوت درونی و فرصتهای بیرونی استوار است که عبارتند از:

- بهره گیری از توان اقتصادی داخلی همراه با نیروی انسانی مناسب داخلی و استفاده از فرصت تحریم در شکوفایی اقتصادی داخلی و ایجاد استقلال اقتصادی و محرومیت زدایی آن؛

- استفاده از ظرفیت های مناسب داخلی در راستای افزایش تولید و افزایش صادرات

به کشورهای دیگر با توجه به بحران های حاصله در دیگر کشورها در راستای رفع محرومیت زدایی در مناطق مختلف کشور؛

- شایسته ترین بهره برداری از موقعیت بسیار مناسب ایران در منطقه به لحاظ نیروی کار، منابع و راه های دسترسی در رونق دادن تولید داخلی و صادر نمودن توانمندیها به دیگر کشورهای منطقه و جهان؛

۸-۲ راهبردهای تنوع (st)

در تنوع بخشی بر نقاط قوت درونی و تهدیدهای بیرونی متمرکز بوده و شامل موارد زیر است:

- استفاده از کلیه ظرفیت های داخلی در راستای دور زدن تحریم ها، محرومیت ها و استقلال اقتصادی؛
- وجود نیروی انسانی کافی و مجرب در راستای افزایش کیفیت محصولات داخلی و مبارزه با تبلیغات منفی در سطح جهان در این زمینه؛
- بهره گیری از کلیه ظرفیت های مناسب چه به لحاظ اندیشه قناعت اسلامی، انسانی و مالی در راستای بهبود کالاهای داخلی، محرومیت زدایی اقتصادی و عدم استفاده کالاهای خارجی و استفاده از تولید ملی؛

۸-۳ راهبردهای بازنگری (wo)

ضمن تاکید بر نقاط ضعف درونی، سعی بر بهره گیری از فرصت های بیرونی در جهت رفع نقاط ضعف فراوری محرومیت زدایی اقتصادی بوده و در برگیرنده موارد زیر است:

- استفاده از مزایای بسیار عالی تحریم و فرصت های پیشرو در عدم وابستگی به نفت و ایجاد درآمدهای جانبی بیشتر به خصوص برای قشر محروم جامعه؛
- استفاده از افراد متعهد و متخصص در زیرساخت های اساسی اقتصادی کشور و به کارگیری پتانسیل نیروهای مجرب و متخصص؛
- به کارگیری نهادهای مختلف درگیر اقتصادی کشور جهت حل مشکلات نهادی و رانتی اقتصادی کشور با توجه به ظرفیت های بالای کشور در همه زمینه ها؛

۸-۴ راهبردهای تدافعی (wt)

این راهبردها بر رفع آسیب پذیری اقتصادی کشور تأکید داشته، عبارتند از:

- تلاش در راستای افزایش تولیدات داخلی، بالا بردن کیفیت آنان و مبارزه با وابستگی شدید به درآمدهای نفتی و توزیع عادلانه ثروت ملی؛

- بالابردن کیفیت محصولات داخلی با توجه به ظرفیت منابع داخلی و بهبود وجهه ایران در زمینه محصولات داخلی با افزایش کیفیت محصولات به عنوان مهم ترین برند تبلیغاتی در سطح جهان؛
- استفاده از نیروهای متخصص و متعهد در نهادهای اقتصادی و رفع نمودن مشکلات آنان و مبارزه همه جانبه علیه رانت و فساد اقتصادی؛

۹- نتیجه گیری:

- امنیت اجتماعی، اقتصادی و سیاسی در هر کشوری می تواند زمینه ساز توسعه آن کشور باشد و امنیت یکی از ارکان پدافند غیرعامل بشمار می آید.

- استفاده از انرژی های نو مانند انرژی خورشیدی، باد بیومس و امواج و..... با رویکرد پدافند غیر عامل و توسعه پایدار. ایران دارای پتانسیل بالا در انرژی ها نو می باشد بنابراین استفاده از این انرژی ها مستلزم سرمایه گذاری در این خصوص است و جایگزین کردن استفاده از انرژی های نو بجای استفاده از سوخت های فسیلی در راستای نیل به توسعه پایدار و منطبق با رویکرد پدافند غیرعامل خواهد بود.

- پیشگیری از بلایای طبیعی و غیرطبیعی و آمادگی در مقابل آنها، در جهت نیل به توسعه می باشد، بر این اساس ملزومات و تجهیزات مورد نظر لازم است که برای مقابله با شرایط اضطراری در نظر گرفته شود که این امر مستلزم اجرای پدافند غیرعامل میباشد.

- پدافند غیرعامل همچنین باید اقداماتی را در زمینه توسعه علم و فناوری ارتباطات به انجام رساند تا طریقه استفاده از این ابزار ارتباطی رابه عنوان اولین ابزار در جهت اشاعه فرهنگ پیشگیری از سوانح در سطح جهانی، تعلیم دهد. و بی شک توسعه علم و فناوری بخصوص فناوری اطلاعات از ابزارهای لازم برای توسعه پایدار هر کشوری است.

دیدیم که اقتصاد مقاومتی مشابه نظریات دفاع کشورهای غربی پتانسیل این را دارد به عنوان یکی از زیر شاخه های پدافند غیر عامل وظیفه دفاع اقتصادی کشور را برعهده بگیرد و در عین حال پدافند غیرعامل تنها یک بعد از اقتصاد مقاومتی است. زیرا که طبق بیانات خود رهبر انقلاب و طبق ارزیابی پتانسیل ها و اهداف نظریه اقتصاد مقاومتی، این نظریه برای ایجاد توازن اقتصادی، عدالت اجتماعی، تاب آوری اقتصادی در مقابل تکانه های خارجی و البته ذخیره ارزی برای شرایط بحران و ... طرح شده است. لازمه تحقق اقتصاد مقاومتی، در وهله اول اینست که مسئولین با دانش پدافند غیر عامل آشنا باشند، چرا که پدافند غیرعامل علمی مدیریتی و اجرایی می باشد و برای عامه مردم تنها از طریق

مدیریت و سیاست گذاری قابل تفهیم است. در مرحله بعد فرهنگ سازی (مانند اصلاح

الگوی مصرف) است که بخش اعظمی از آن را خود مقام معظم رهبری تقبل کرده و در دیدارهایشان خصوصاً با پژوهشگران و دانشجویان کلیدواژه های و سرفصل های اساسی اقتصاد مقاومتی را طرح می کنند و این بخش از ترویج فرهنگ اقتصاد مقاومتی برعهده قشر فرهیخته جامعه می باشد.

اقتصاد ایران در حال حاضر دارای مشکلات و نقصان های عدیده متعددی می باشد که در بررسی که صورت گرفت نقاط تهدید و ضعف آن بر نقاط قوت و فرصت های آن تفوق دارد و چنانچه بخواهیم شرایط ایجاد حماسه اقتصادی از محرومیت زدایی اقتصادی را فراهم نماییم باید بر نقاط ضعف کاسته و نقاط قوت و فرصت ها را افزایش داده و توان رویارویی متناسب با تهدیدات را داشته باشیم. بنابراین براساس آنچه تحلیل شد بهترین استراتژی که می تواند در این زمینه به کار گرفته شود همانا بهره گیری از توان اقتصادی داخلی همراه با نیروی انسانی مناسب داخلی و استفاده از فرصت تحریم در شکوفایی اقتصادی داخلی، محرومیت زدایی اقتصادی و ایجاد استقلال اقتصادی، بهره گیری از کلیه ظرفیت های مناسب چه به لحاظ اندیشه فناعت اسلامی، انسانی و مالی در راستای بهبود کالاهای داخلی و محرومیت زدایی اقتصادی در اقشار پایین جامعه و عدم استفاده کالاهای خارجی و استفاده از تولید ملی و استفاده از نیروهای متخصص و متعهد در نهادهای اقتصادی و رفع نمودن مشکلات آنان و مبارزه همه جانبه علیه رانت و فساد اقتصادی می باشد.

- www.khamenei.ir
- www.paydarymelli.ir
- سیفلو، سجاد. مفهوم شناسی اقتصاد مقاومتی. معرفت اقتصاد اسلامی. بهار و تابستان ۱۳۹۳. ۱۷۳-۱۵۱.
- سیفلو، سجاد. اقتصاد مقاومتی راهبرد دفاع غیر عامل اقتصادی. علوم سیاسی: سیاست خارجی. تابستان ۱۳۹۳. ۸۸-۵۳.
- دری نوگورانی، حسین. علم اقتصاد دفاع: گذشته و حال بخش اول: علم اقتصاد دفاع از زمان آدام اسمیت تا ابتدای قرن بیستم. اطلاعات سیاسی - اقتصادی. آذر و دی ۱۳۷۳. ۱۲۱-۱۱۴.
- دری نوگورانی، حسین. علم اقتصاد دفاع: گذشته و حال (۲). اطلاعات سیاسی - اقتصادی. بهمن و اسفند ۱۳۷۳. ۱۱۹-۱۱۴.
- رضانی، محمدعلی. اندیشه های دفاعی امام خامنه ای در مقابله با تهدیدات و جنگ اقتصادی. اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران. ۱۳۹۱.
- عقیلی، سید وحید و مصطفوی، فرحناز. ماهیت تهدید نرم، ابعاد و ویژگی ها. حقوق: تحقیقات حقوق خصوصی و کیفری. بهار و تابستان ۱۳۹۲. ۴۲-۲۵.
- کلهر، رضا، پورعلی، امید و قدیری نژادیان، محمدحمزه. ارتباط پدافند اقتصادی و اقتصاد مقاومتی. کنفرانس ملی پدافند غیرعامل و توسعه پایدار. ۱۳۹۵.
- کوهکن، علیرضا، جدیدی، نرگس. مقدمه ای بر پدافند غیرعامل و جایگاه آن در سیاست خارجی: پیش زمینه توسعه پایدار. کنفرانس ملی پدافند غیرعامل و توسعه پایدار. ۱۳۹۵.
- صفر علیزاده، حکیمه. پدافند غیرعامل، توسعه پایدار و اقتصاد مقاومتی. کنفرانس ملی پدافند غیرعامل و توسعه پایدار. ۱۳۹۵.
- فرخیان، فروزان، طریقی، سمانه. نقش پدافند غیرعامل در توسعه پایدار. اولین کنفرانس ملی راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار. ۱۳۹۴.
- ابراهیم زاده، عیسی و عبدالله آقاسی زاده، ۱۳۸۸، تحلیل عوامل مؤثر بر گسترش گردشگری در ناحیه ساحلی چابهار، با استفاده از مدل راهبردی SWOT، مجله

- مطالعات و پژوهش های شهری و منطقه ای، سال اول، شماره اول، تابستان.
- کریمی، جعفر، تدوین استراتژی راهبردی محرومیت زدایی اقتصادی در راستای خلق حماسه اقتصادی در کشور، ۱۳۹۵

